

Boris Salobir

Po maturi na velenjski gimnaziji je študiral rudarstvo in diplomiral leta 1984, magistriral 1989. in doktoriral 1996. leta. Že v gimnazijskih letih je vodil literarni krožek in se aktivno ukvarjal z ljubiteljskim filmom. Posnel je veliko animiranih, igranih in kasneje dokumentarnih, predvsem tehničnih filmov. V letih 1984–1996 je služboval na Rudniku lignita Velenje, od leta 1996 do 2001 pa je vodil Direkcijo za rudna bogastva pri Ministrstvu za gospodarstvo. Leta 2005 je postal docent za področje rudarske tehnike in veliko predaval na univerzitetnih, visokih in višješolskih programih. Je avtor več učbenikov s področja rudarstva in energetike. V zadnjem času poleg poučevanja na srednji rudarski šoli ter projektnega dela zbira, ureja in digitalizira ljubiteljske filmske zapise.

KAKO SMO ISKALI JANEZA KORENČANA

Pravzaprav sploh nismo iskali njega, ker nismo vedeli, koga iščemo. Začelo pa se je takole.

V davnem letu 1993 so podirali staro gostilno – Basistovo hišo v Družmirju pri Šoštanju. Družmirje je bila vas, ki je v celoti potonila v Velenjsko jezero zaradi odkopavanja premoga. In ko so ugreznine dosegle takšno stanje, da so hiše pokale in v njih ni bilo mogoče več živeti, so prebivalce izselili, hiše pa podrli. Ob podiranju te hiše je na njenem podstrešju kustos velenjskega muzeja Damijan Kljajič našel kartonsko škatlo, polno starih filmov. Vsi ti filmi, spravljani v kovinskih

okroglih škatlicah, so bili za muzej neuporabni, ker muzej nima tehnike za njihov ogled. Zato je Damijan Kljajič poiskal mene (avtorja tega teksta) in kolego Toma Čonkaša, oba iz Kino kluba Paka film Velenje, da pregledava te filme.

Tega sva se lotila jeseni 1993. Nekaj sva jih pogledala skupaj, nadaljeval pa sem sam. Filmi so bili v dobrem stanju, večina na normal-standard 8-milimetrskem (N-8 ali Standard-8) črno-belem filmskem traku, zlepljeni in naviti na kovinske kolute. Podatki na kolutih so bili zelo skromni – kakšno ime, včasih letnica, sicer pa le naslov dogodka, ki je bil posnet na filmu. Perforacija filmskega traku je bila brezhibna, slika ponekod že malo razpokana, sicer pa sorazmerno dobra. Le en film, z naslovom “Experiment by Gorjana”, je bil posnet na 16 mm črno-beli filmski trak. V tem filmu se mladenka v črni tančici sprehaja po nasipu, s soncem za hrbtom (back light) – minuta in pol posnetka.

Sliki 1, 2: Janez Korenčan in žena Senta

Posnetki na vseh filmih so bili tehnično in fotografsko odlični, kadriranje premišljeno, bližnji plani izpiljeni. Takoj sem lahko razbral, da ne gre za klasičnega filmskega amaterja, temveč za snemalca, ki se je spoznal tako na tehniko kot na fotografijo. Misliti mi je dalo tudi dejstvo, da v tistem času, ko so bili posneti ti filmi, večinoma med letoma 1946 in 1948, ni bilo enostavno priti do filmskega traku, še posebej ne amaterskega in v takšni količini. Je že moral biti snemalec blizu filmskim krogom, kar so nedvomno pričali tudi posnetki s snemanj profesionalnih filmov, pri katerih je bil zraven.

Ohranjenost filmov je odlična in uporabna za neposredno projekcijo. Vsi filmi so zmontirani, izloženi so neuporabni posnetki, stil je fotografski z manj dinamično kamero, fotografija je odlična. Snemalec je predvidel dogodke in se postavil tako, da je ujel najboljše prizore. Nekateri prizori so v celoti dokumentarni, nekateri pa dokumentarno-igrani (»naštimentani«). Slika je jasna, pravilno osvetljena in kontrastna. Zooma ni, ker takrat še ni obstajal.

Po fizičnem pregledu filmov, premotavanju s koluta na kolut, sortiranju in pregledu zlepkov sem se odločil za presnemavanje na video trak S-VHS, saj takrat, leta 1993, digitalna tehnika še ni obstajala. Večer za večerom sem vrtel te filme, jih presnemaval na video in si zapisoval opombe. Predvsem me je zanimalo, kdo je avtor teh filmov, saj nikjer ni bilo zabeleženo nobeno ime ali priimek ali podrobnejši kraj dogajanja.

Sliki 3, 4: Koluta s filmom

Še bolj me je zanimalo, zakaj so bili ti filmi na podstrešju Baisistove gostilne, zakaj jih ni nihče prišel iskat in, zanimivo, tudi nekaj posnetkov mesta Šoštanj in okolice sem prepoznal.

Iz štirinajstih kolotov v skupni dolžini okrog 172 minut sem zbral precej podatkov in izluščil družinsko zgodbo štiričlanske družine, v kateri sta bili dve deklici; Vanja, takrat stara tri leta, in Jasna, stara eno leto. Film prikazuje njihove družinske izlete v hribe, okolico Ljubljane, praznike pri omici v Stožicah, Iški vintgar, na Kurešček, izlete filmskega krožka, pa tudi posnetke s snemanja partizanskega fil-

ma, pljučne operacije, pionirskega vlaka v Ljubljani, obiska Sarajeva in otoka Raba, vse pa v obdobju 1946–1948. Le že omenjeni 16 mm film je iz leta 1953. Za nas posebej dragocen je posnetek centra Šoštanja iz leta 1947 in posnetki razdeljevanja oblačil Rdečega križa v porušeni povojni Solčavi. Zanimiva so takratna oblačila posnetih ljudi, stavbe, praznovanja, napisi, zato imajo filmi nedvomno tudi etnološko in zgodovinsko vrednost. Dejanski podatek o času snemanja sem dobil, ko se je na enem filmu pojavil stenski koledar z letnico 1946.

Sliki: 5, 6: Sliki s filma z letnico 1946

Poleg pregleda filmov sem posnel tudi videz škatel, kolotov, zapisov na njih in filma samega. Zanimivo je, da so bili vsi filmi ves čas shranjeni v pločevinastih škatlah (brez kakršnekoli plastične embalaže), zmetani v kartonsko škatlo in odloženi na podstrešju gostilne. Kljub stalnemu menjavanju temperature na podstrešju, poleti in pozimi, in relativno majhni vlagi so se presenetljivo dobro ohranili kar sedemdeset let (1946–2017, čas, ko pišem ta zapis). Trak je večinoma Kodakov, nekaj pa je tudi Agfe in Orwa, vse pa odlično razvito, brez porumenevanja in brez zakisanja (*winegar effect*, ko začne film smrdeti po kislem in propade, s tem pa okuži tudi druge filme, zato se ga ne sme vrteti na projektorju).

Tako sem tisto zimo presnel vse filme, jih opremil s svojimi podatki, očistil in spakiral v škatle za trajnejše hranjenje. Kljub več dogovorom ti filmi niso več zanimali velenjskega muzeja, zato sem začel iskati avtorja sam – ampak kje? Preko kolega iz kino kluba v Ljubljani Mira Kermelja

sem iskal povezave; v upokojenskem časopisu Vzajemnost sem objavil fotografije iz filmov, če bi morda kdo prepoznal sebe ali koga, vendar ni bilo odgovora. Pisal sem Društvu filmskih delavcev Slovenije in Slovenski kinoteki, odgovora pa nobenega. Našel sem stik z znanim filmarjem Dušanom Povhom, ki pa je žal umrl prej, preden sva se srečala. Čas je tekel hitro, medtem sem večkrat na filme pozabil in – neverjetno, minilo je kar sedemnajst let, preden sem prišel na pravo sled.

Sliki 7, 8: Napisa na škatli

Spomladi 2010 mi je polna škatla tujih filmov že začela presedati, zato sem se odločil, da temu napravim konec in najdem avtorja. Nekako sem se spomnil filmske delavke Mirjane Borčič, s katero smo sodelovali na ljubiteljskih festivalih. Prijazno me je kljub svoji visoki starosti povabila k sebi v Ljubljano. Neko popoldne sva pri njej doma, v domu starostnikov na Devinski cesti, pogledala kaseto s filmi. Po nekaj minutah gledanja je predlagala, da greva k Borku Radeščku v njegov studio, ker bi ravno on kot ljubitelj in zbiralec lahko o tem kaj vedel. Vzela sva kaseto in šla v Trnovo. Peš, kjub njenim že več kot osemdesetim letom!

Najprej smo spili kavico, si ogledali mali, a bogati Borkov muzej filmske tehnike, nato se nam je pridružil še nek Borkov prijatelj in končno smo zavrteli kaseto.

Gledamo posnetke, nakar pravi Borko: "Tale ima pa enako srajco kot Boštjan Hladnik na ovitku filma Deklica in

gore, ki so ga malo prej presneli na DVD.” Pogledamo na tisti DVD in res, srajca je ista, samo poza ne. Ugotovimo, da je na filmu znani slovenski filmski režiser Boštjan Hladnik, takrat star okrog dvajset let, ki stoji za kamero, nekdo pa mu nekaj suflira v zvezi s snemanjem. Posnet je bil pravi filmarski izlet, kot so se dogajali v tistih časih. Poiščemo njegov intervju na internetu, beremo in ugotovimo, da Hladnik kot mentorja omenja nekega Janeza Korenčana. Pri tem imenu se Borko zamisli in pravi, da bi pa mogoče bilo pravo, ker da je stil snemanja menda njegov.

Naslednji dan sem preklical vse Korenčane, in bolje da ne omenjam, kam vse so me usmerili, vendar nikjer ni bilo prave povezave. Zato sem poklical še na Arhiv Republike Slovenije – filmski oddelek, na katerem mi je mag. Lojze Tršan prijazno pomagal najti hčer tega Janeza Korenčana - Jasno, ki živi na Brodu pri Ljubljani. Bila je prava! Spomnila se je očetovih filmskih podvigov in tako je bilo iskanja konec. Avtor filmov je torej Janez Korenčan, Jasna pa njegova še živeča hči.

Sliki: 9, 10: Vanja in Jasna

Od tod naprej so bili dogodki precej čustveni. Vrnitev filmov hčeri Jasni, sedaj stari okrog sedemdeset let, še posebej. Njena sestra Vanja je žal pred kratkim umrla, starši pa seveda že davno. Ogled sedem desetletij starih posnetkov družine, matere, sestre, starih staršev, drugih sorodnikov in “vrnitev očeta skozi film” po tako dolgem času je pustil svoje posledice. Oče – Janez Koren-

*Slika 11:
Vanja in Jasna*

čan – je družino namreč kmalu zapustil in njegova bivša žena Senta, mati Jasne in Vanje, je vedno trdila, da se bo vrnil. Ni se torej fizično, se pa je virtualno s svojimi po dolgih letih najdenimi filmi, na katerih se tudi večkrat pojavi. Mož z bolj redkimi lasmi in očali.

Originale filmov (14 kolotov) je Korenčanova hči Jasna predala v trajno hrambo Arhivu Slovenije – filmskemu arhivu, sama pa zadržala kopijo na DVD, ki sem jo naredil zanjo.

Sliki 12, 13: Drvarska železnica v Tržiču in lovski prizor

S tem se je zaključilo kar dolgo obdobje ogledovanja in obdelovanja najdenih filmov in iskanja avtorja. Določene scene sem znal že na pamet. Naenkrat jih ni več, v arhivu so in čakajo na znanstveno obdelavo, če se je bo kdo kdaj lotil. Seveda pa imam še vse kopije na VHS in DVD-ju, ki sem jim dodal tudi priložnostno glasbeno spremljavo.

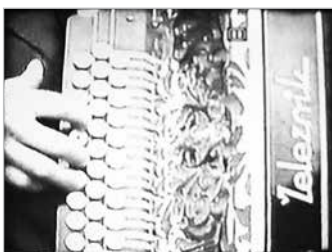
Epilog je zadeva dobila leta 2012, na Šoštanjskih poletnih filmskih večerih, ko smo poleg drugih zavrteli tudi najstarejši znani film o Šoštanju – ravno Korenčanovega iz

leta 1947, na katerem so spet zaživelj obrazi ljudi iz stare šoštanjske graščine – vsi sorodniki Korenčanove žene Sente, šoštanjski trg, stara usnjarna, cerkev in nekaj domačinov, ki gredo mimo kamere. Na projekcijo je prireditelj povabil tudi še živečo hčer Jasno, ki je v intervjuju za TV ob koncu projekcije podala nekaj informacij o očetovem delu in bila zelo hvaležna, da so filmi prišli v prave roke. Ironija vsega iskanja pa je, da ima ravno ta Jasna v Velenju sestrčno, mojo sosedo Bočkovo, ki stanuje v isti ulici tri hiše naprej od moje in jo že leta dobro poznam.

Prizori iz filmov

Slika 14

Slika 15

Slika 16

Slika 17

Povedati moram, da se s filmom ukvarjam od svojega štirinajstega leta le ljubiteljsko, saj sem po osnovnem poklicu rudarski inženir oziroma doktor montanističnih znanosti. V zadnjem času se posvečam predvsem ljubiteljskemu filmskemu arhivu in presnemavam filme v digitalno tehniko. V svojih najboljših časih sem posnel veliko filmov na N-8,

Slika 18

Slika 19

Slika 20

S-8 in 16 mm filmski trak, dokumentarcev, žanrskih, igranih in celo pet animiranih filmov. Tudi sam sem razvijal črno-bele filme po obračilnem postopku. Vse

pridobljeno znanje mi je pomagalo, da sem najdene Korenčanove filme ocenil kot vrednost, ki se ne sme izgubiti ali zanemariti, kar mi je ves čas dajalo zagon, da najdem avtorja in ohranim filme.

Nedvomno ima zapuščina Janeza Korenčana etnološko in zgodovinsko vrednost kot zapis obdobja, videnega z očmi profesionalnega snemalca z amatersko kamero. Verjetno je tudi njegovo znanje in usmerjanje vplivalo na delo kasnejših filmskih režiserjev, vsaj na Boštjana Hladnika. Nadaljnjega vpliva njegovega dela na sodobnike ne poznam, bi bilo pa dobro njegovo delo podrobneje obdelati in oceniti, kar je zdaj mogoče. Najbrž je ustvaril še več filmskega gradiva, ki pa je hranjeno kje drugje. Naša najdba je le del njegove filmske zapuščine.

Še nekaj o hrambi teh filmov. Pokazalo se je, da je bilo hranjenje filmov v kovinskih škatlah in na kovinskih kolutih (brez vsakih plastičnih vrečk) nedvomno ustrezno, ne glede na stalne temperaturne spremembe na podstrešju. Filmi niso bili ne izsušeni, ne razpokani in tudi emulzija ni pretirano

mrežasta. Na nobenem filmu se ni pojavil kisast pojav. Pred projekcijo sem vsak film zelo na rahlo previl in pustil kolut preko noči na megli, tako da je posrkal vlago iz ozračja in nato prav elastično stekel skozi projektor. Tudi acetonski filmski zleпки niso pokali. Sani projektorja sem popustil, da niso preveč pritiskale na star filmski trak in da je tekel gladko. Tako rekoč se niti en film ob pregledovanju in presnemanju ni strgal ali kako drugače poškodoval.

Letos konec poletja prirejajo v Šoštanju že šeste filmske večere in ena od vodilnih scen napovednika je ravno Korenčanov posnetek šoštanjskega trga iz leta 1947.

Slika 21: Trg Šoštanj, 1. 6. 1947

Slika 22: Usnjarna

Slika 23: Graščina

Slika 24: Šoštanjecan

Še o Basistovi hiši

Basistova hiša je bila znana gostilna v Družmirju. Tam se je pelo in plesalo, da so morali večkrat menjati lesene podnice. Imeli so tudi tujske sobe, v kateih je verjetno kdaj prespal Janez Korenčan, pa tam pozabil ali pa shranil filme. Hišo so podrli čisto med zadnjimi, ko je Družmirje že zdavnaj potonilo v jezero. Tako se je končala zgodba te gostilne in pričela njena filmska različica. O Basistovi hiši je filmski avtor Tomo Čonkaš posnel čudovit dokumentarni film z naslovom Basist.

Kaj nam je zapustil Janez Korenčan? V zbirki filmov, najdenih v Basistovi hiši v Družmirju pri Šoštanju, je bilo štirinajst kolotov filmov. Na njih so naslednji posnetki:

Zap. št. koluta	Opis dogajanja na filmu	Tehnika
1	Tržič, dom Kazina, gorska železnica, mlini (zanimiva tehnična dediščina). Zabava s frajtonerico Železnik, voziček za travo, lovec, razkazovanje mišic, konji čreda, jezdiijo, Krčma Primožič, krave, nazdravljajo.	N-8 čb
2	Družinski utrinki, voziček, dve majhni punčki. Oficir na obisku. Stožice.	N-8 čb
3	Na Triglav, Nedelja ob Sori. Kurešček, Iški Vintgar.	N-8 čb
4	Pokrajina, porušene hiše, Solčava – delitev pomoči Rdečega križa, Sarajevo (odprava na Nanga Parbat, domorodci, ptič žličar, Borneo – izgleda kot kopija nekega drugega filma).	N-8 čb

5	Punčka hodi po gozdu med rožicami, porušene hiše, nek fant, križ iz 1917.	N-8 čb
6	Pijejo ga, pomlad, narcise, valjanje po bregu, Živelo slovansko bratstvo!	N-8 čb
7	Punčki med narcisami, Jasna na Črnem vrhu, Dopust v Šoštanju, Šoštanj in okolica (1. Junij 1947)	N-8 čb
8	Nek grad, koze, potočki, pomlad, snemalni krožek, snemajo v skupini, pohod v hribe s fotoaparati, cerkev, češnje cvetijo, tri deklice berejo, stara mama + dedek (1946), Predpekel.	N-8 čb
9	Božič, Parkelj, fant se boji Parkeljca, Darila za Božič, Novo leto, Vesna 3 leta.	N-8 čb
10	Planica, priprava smuči, hribi, smučanje, Vintgar, režiser Boštjan Hladnik, kamniti most, ovce, Savica, hodijo po hribih, smerokaz »Koča kralja Aleksandra«.	N-8 čb
11	Hodijo po gozdu, obe punčki, krčma Ručigaj, Ljubljana, stara Ljubljana z gradu, po Ljubljanici, labodi, tri objete deklice, na travi z mamico, piknik v travi, češe mamico.	N-8 čb
12	Železnica, pionirski vlak v Ljubljani, pljučna operacija, snemanje partizanskega filma, punčki stari 3 in 5 let, domače navade.	N-8 čb
13	Golf v Bohinju, morja. Ladja Rovinj, otoki, jadrnice, sprehod po Rabu.	N-8 čb

14	Experiment by Gorjana. Punca hodi po travi, zavita v črno tančico, zadaj zahajajoče sonce (svetloba iz ozadja), posnet leta 1953.	16 mm čb
----	---	-------------

Tehnične opombe:

Filmi so bili posneti v letih 1946–1948, le eden leta 1953.

Leto najdbe: 1993, Basistova hiša v Družmirju pri Šoštanju.

Filmski trak je standard ali normal 8 mm, večinoma Agfa in Kodak, tudi Orwo. Na nekaterih filmih se pričanja razpad emulzije (mrežasti efekt). Efekta zakisanosti filma ni opaziti, prav tako ne porumenevanja traku. Vsi filmi so črno-beli.

Ohranjenost filmov je odlična in uporabna za neposredno projekcijo. Vsi filmi so zmontirani, izloženi so neuporabni posnetki, stil je fotografski s slabo dinamično kamero, fotografija je odlična. Snemalec je predvidel dogodka in se postavil tako, da je ujel najboljše prizore. Nekateri prizori so v celoti dokumentarni, nekateri pa dokumentarno-igrani (»naštima«). Slika je jasna, pravilno osvetljena in kontrastna. Zooma ni.

Skupna dolžina filmov je 172 minut ali 2 uri in 52 minut.

Pregled, tehnična obdelava, presnemavanje in popis: doc. dr. Boris Salobir, Velenje 1993–2017.

Vsi filmi so zdaj presneti na digitalno tehniko, originali pa shranjeni v Arhivu Slovenije.

Pri obdelavi filmov smo sodelovali (po vrsti):

- Damijan Kljajič, kustos Muzeja Velenje, eden od najditeljev filmov;

- doc. dr. Boris Salobir, Paka film Velenje, pregled, ocena in presnemavanje filmov, iskanje avtorja, avtor tega zapisa;
- Tomo Čonkaš, pomoč pri presnemavanju, Studio Mozaik, Letuš;
- Mirjana Borčič, iskanje avtorja, fimska delavka, Ljubljana;
- Miro Kermelj, iskanje avtorja, filmski ljubitelj, Notranje Gorice;
- Vzajemnost, objava slik iz filma v rubriki Spomini;
- Borko Radešček, iskanje avtorja, fimski delavec in ljubitelj, Ljubljana;
- mag. Alojz Tršan, iskanje sorodnikov avtorja, Arhiv Slovenije – filmski oddelek;
- Jasna Lukežič, hči Janeza Korenčana, Brod pri Ljubljani – kasnejši podatki.